

Uchwała z dnia 24 lipca 2009 r.

I PZP 3/09

Przewodniczący SSN Zbigniew Hajn, Sędziowie SN: Roman Kuczyński, Jerzy Kwaśniewski (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 24 lipca 2009 r. sprawy z powództwa Zdzisława S. przeciwko L. Spółce z o. o. w C. o zapłatę, na skutek zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie z dnia 9 lutego 2009 r. [...]

„Czy podstawę zasądzenia przez sąd opłaty za czynności radcy prawnego, z tytułu zastępstwa prawnego w sprawie z zakresu prawa pracy o odszkodowanie należne z tytułu rozwiązania przez pracodawcę umowy o pracę, zawartej na czas określony lub na czas wykonania określonej pracy, z naruszeniem przepisów o rozwiązywaniu umów o pracę, stanowi stawka minimalna określona w § 11 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.) czy stawka minimalna obliczona wg zasady z § 11 ust. 1 pkt 2 tego rozporządzenia?”

p o d j ą ł uchwałę:

W sprawie o odszkodowanie w związku z wypowiedzeniem umowy o pracę zawartej na czas określony z naruszeniem przepisów o wypowiedzeniu takiej umowy opłatę za czynności radcy prawnego z tytułu zastępstwa prawnego określa się z zastosowaniem § 11 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.).

Uzasadnienie

Powód Zdzisław S. domagał się od pozwanego pracodawcy L. Spółki z o.o. w C. odszkodowania w wysokości 7.000 zł. w związku z rozwiązaniem umowy o pracę. Wyrokiem z dnia 1 grudnia 2008 r. Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Oświęcimiu oddalił powództwo (pkt I); zasądził od powoda na rzecz strony pozwanej kwotę 60 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego i oddalił wniosek strony pozwanej o koszty zastępstwa procesowego w pozostałym zakresie (pkt II). Rozstrzygnięcie o kosztach procesu zostało wydane na podstawie art. 98 § 1 i § 3 k.p.c. oraz art. 99 k.p.c. w związku z § 11 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.). Uzasadniając rozstrzygnięcie o kosztach procesu, Sąd Rejonowy powołał pogląd wyrażony w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 7 sierpnia 2002 r., III PZP 15/02 (OSNP 2003 nr 12, poz. 285), w której Sąd Najwyższy uznał, że „w sprawie toczącej się na skutek odwołania od wypowiedzenia umowy o pracę należy przyjmować jednakową podstawę do zasądzenia kosztów zastępstwa prawnego, niezależnie od wyboru żądania”.

W zażaleniu na powyższe orzeczenie o kosztach procesu pełnomocnik pozwanego pracodawcy zarzucił błędne zastosowanie § 11 ust. 1 pkt 1 zamiast § 11 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości i wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia przez zasądzenie na rzecz pozwanego 900 zł zamiast zasądzonej przez Sąd pierwszej instancji kwoty 60 zł.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy w Krakowie przy rozpoznawaniu zażalenia na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. w związku z art. 397 § 2 k.p.c. przedstawił do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne o treści określonej w postanowieniu z dnia 9 lutego 2009 r. W uzasadnieniu tego postanowienia wskazano, że przedstawione zagadnienie powstało w sprawie, w której powód dochodzi odszkodowania z tytułu niezgodnego z prawem rozwiązania za wypowiedzeniem umowy o pracę na czas określony. Zgodnie zaś z art. 50 § 3 k.p. wchodziło w rachubę wyłącznie odszkodowanie bez możliwości dochodzenia - a także zasądzenia - innego niż odszkodowanie roszczenia.

Źródłem wątpliwości są sprzeczne ze sobą wyniki różnych metod interpretacyjnych. Stosując wykładnię językową § 11 ust. 1 rozporządzenia z 28 września 2002 r. trzeba byłoby przyjąć, że w sprawie, w której pracownik domaga się odszkodowania z innego tytułu niż odszkodowanie za wypadek przy pracy, wynagrodzenie pełnomocnika będącego radcą prawnym powinno być ustalane w oparciu o § 11 ust. 1 pkt 2 tego rozporządzenia. Dosłowne brzmienie tego przepisu nie daje bowiem podstaw do wyłączenia z kategorii spraw „o odszkodowanie”, o których tu mowa - spraw, w których pracownik występuje z roszczeniem o odszkodowanie przyznawane na podstawie art. 50 k.p., art. 45 § 1 k.p. lub art. 56 k.p.

Odmienne natomiast wnioski wynikają z zastosowania wykładni systemowej i celowościowej przepisów przedmiotowego rozporządzenia. Sąd Okręgowy zwrócił uwagę na § 2 ust. 1 rozporządzenia z 28 września 2002 r., zgodnie z którym, zasądzać opłatę za czynności radcy prawnego z tytułu zastępstwa prawnego, sąd bierze pod uwagę niezbędny nakład pracy pełnomocnika, a także charakter sprawy i wkład pracy pełnomocnika w przyczynienie się do jej wyjaśnienia i rozstrzygnięcia. Według Sądu uprawniony jest pogląd, iż nie ma podstaw, aby w przypadku spraw o roszczenia, których źródłem jest naruszające przepisy rozwiązanie umowy o pracę za wypowiedzeniem lub bez wypowiedzenia, wartość minimalnych stawek, według których ustala się wynagrodzenie radcy prawnego lub adwokata z tytułu reprezentowania stron w postępowaniach sądowych o roszczenia oparte na art. 50 k.p., art. 45 § 1 k.p. lub art. 56 k.p., była inna niż wartość stawki przewidzianej w rozporządzeniu z 28 września 2002 r. dla pełnomocników stron w sprawach, których przedmiot roszczenia opisany został wprost w pkt 1 § 11 ust. 1. W ujęciu abstrakcyjnym, według brzmienia hipotezy normy, jaka stanowi źródło roszczeń z art. 45 § 1 k.p., art. 50 k.p. i art. 56 k.p., jako zasadę należy przyjąć, że w każdej sprawie mającej za przedmiot powództwo obejmujące roszczenia wywodzone z faktu bezprawnego rozwiązania umowy o pracę, ani charakter sprawy, ani niezbędny nakład pracy, ani wkład pracy pełnomocnika w przyczynienie się do wyjaśnienia i rozstrzygnięcia sprawy, nie różni się tylko z tego powodu, że pracownik zgłosił roszczenie o odszkodowanie a nie o przywrócenie do pracy. Skuteczna realizacja roszczenia lub brak podstaw do jego uwzględnienia wiąże się z potrzebą wykazania takich samych podstaw faktycznych, zarówno w sprawach o odszkodowanie jak i w sprawach, gdzie w odwołaniu od wypowiedzenia pracownik żąda przywrócenia do pracy. Nie istnieją również racjonalne podstawy by uznać, że ustawodawca, który wprowadził przepis § 2 ust. 1 rozporzą-

dzenia z 28 września 2002 r., zamierzał przepisem z § 11 tego samego aktu prawnego wykreować normę stwarzającą stronom sporów o takiej samej istocie, a różniących się często jedynie przez fakt wyboru takiego a nie innego roszczenia alternatywnego, możliwość uzyskiwania zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w kwotach wielokrotnie wyższych, w sytuacji, gdy zindywidualizowana z uwagi na wybrane roszczenia wartość przedmiotu sporu w sprawach o odszkodowanie z zasady jest kilka razy niższa niż taka wartość w sprawach z roszczeniem o przywrócenie do pracy.

Według Sądu Okręgowego pogląd, że przy orzekaniu o kosztach zastępstwa procesowego w sprawach, w których przedmiotem sporu są roszczenia mające podstawę prawną w art. 45 k.p., art. 50 k.p. lub w art. 56 k.p., powinny być stosowane jednolicie takie same stawki jak przewidziane dla spraw z zakresu prawa pracy o uznanie wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne, przywrócenie do pracy lub ustalenie sposobu ustania stosunku pracy, znajduje potwierdzenie w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 7 sierpnia 2002 r., III PZP 15/02. Sąd Okręgowy zwrócił jednak uwagę na to, że istotna różnica między stanem faktycznym sprawy, z którą wiąże się stawiane aktualnie pytanie i stanem faktycznym sprawy, której dotyczyła powołana uchwała Sądu Najwyższego, polega na tym, że w tej ostatniej sprawie powodowi przysługiwało prawo do zgłoszenia roszczeń alternatywnych - albo o przywrócenie do pracy albo o odszkodowanie. Zgłoszone w niniejszej sprawie roszczenie jest jedynym roszczeniem, jakie przysługuje pracownikowi, któremu pracodawca wypowiedział umowę o pracę na czas określony. Nie może jednak ująć uwadze, że w sprawach wszczętych odwołaniem od wypowiedzenia umowy na czas określony, zagadnienie postawione w pytaniu występuje nierzadko i dotyczy sytuacji, gdy pracownik zgłasza w odwołaniu roszczenie o przywrócenie do pracy, mimo braku podstawy prawnej dla takiego roszczenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z uzasadnienia przedstawionego zagadnienia prawnego wynika, że przedstawiający je Sąd Okręgowy w Krakowie stwierdza, iż wykładnia językowa powołanego § 11 ust. 1 pkt 1 i pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego

z urzędu - jednoznacznie i niewątpliwie prowadziłyby do uznania, że to w § 11 ust. 1 pkt 2 tego rozporządzenia określona została minimalna stawka opłaty za czynności radcy prawnego w sprawie o odszkodowanie z tytułu bezprawnego rozwiązania przez pracodawcę umowy o pracę zawartej na czas określony.

Powyższą konstatację wyników wykładni językowej wskazanych przepisów Sąd Najwyższy w pełni potwierdza. Jest dokładnie tak jak to przedstawił Sąd Okręgowy w Krakowie. Z brzmienia interpretowanych przepisów jasno wynika rozdzielność i zakres przedmiotowej regulacji. W § 11 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia określone zostały stawki minimalne opłaty za prowadzenie spraw o „nawiązanie umowy o pracę, uznanie wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne, przywrócenie do pracy lub ustalenie sposobu ustania stosunku pracy”. Od kategorii spraw z zakresu prawa pracy określonych w § 11 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia z 28 września 2002 r., w odrębnych uregulowaniach, zostały wyłączone sprawy o wynagrodzenie za pracę i sprawy o odszkodowanie. Sprawa taka jak ta, w której powstało rozpatrywane zagadnienie na pewno, należy do kategorii spraw z § 11 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia o „wynagrodzenie za pracę lub odszkodowanie inne niż wymienione w pkt 4”.

Ograniczając się do rozważenia przedstawionego zagadnienia w jego granicach wyraźnie określonych przedmiotem sprawy o odszkodowanie z tytułu rozwiązania umowy zawartej na czas określony trzeba zauważyć, że w przedmiocie rozpatrywanej sprawy nie ma niczego co stwarzałoby podstawę do zastosowania § 11 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia z 28 września 2002 r. Dochodzone bowiem w sprawie roszczenie o odszkodowanie, zarówno w określeniu żądania jak i jego podstawie, opiera się na art. 50 § 3 k.p., który dopuszcza wyłącznie dochodzenie odszkodowania. Nie występuje więc w tej sprawie, ani w konstrukcji jej przedmiotu wynikającego z zakresu powództwa, ani w konstrukcji zakresu rozpoznania sprawy przez sąd pracy, możliwość - tak jak to ma miejsce w razie przysługiwania pracownikowi oprócz odszkodowania także innego roszczenia (o uznanie wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne i o przywrócenie do pracy - por. art. 477¹ k.p.c. oraz art. 45 § 1 i § 2 k.p. i art. 56 § 2 k.p.) - możliwość rozpoznania roszczenia alternatywnego. Wobec niezgłoszenia oraz nieprzysługiwania pracownikowi w rozpoznawanej sprawie alternatywnych roszczeń, o których mowa w przepisach powyższych oraz w § 11 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia z 28 września 2002 r. nie występuje w tej sprawie, w najmniejszym nawet zakresie, odniesienie do tego uregulowania. Inaczej mówiąc, wobec braku

zbiegu dwóch regulacji, tej z § 11 ust. 1 pkt 1 i tej z § 11 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia z 28 września 2002 r. nie powstają w tej sprawie i nie podlegają rozpatrzeniu w trybie art. 390 § 1 k.p.c., problemy ustalenia opłaty za prowadzenie sprawy, w której oprócz roszczenia o uznanie umowy o pracę za bezskuteczne lub o przywrócenie do pracy dochodzone jest lub może być uwzględnione przez sąd - roszczenie o odszkodowanie.

Podzielając przedstawione przez Sąd Okręgowy w Krakowie ustalenia interpretacji językowej powołanych przepisów, Sąd Najwyższy nie podziela wątpliwości, które Sąd Okręgowy aplikuje do sprawy rozpoznawanej ze względu na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 7 sierpnia 2002 r., III PZP 15/02 (OSNP 2003 nr 12, poz. 285). Powołana uchwała Sądu Najwyższego ani w sentencji, ani w uzasadnieniu nie ma odpowiednio adekwatnego odniesienia do kwestii rozpatrywanej w sprawie niniejszej. Przede wszystkim, o czym była mowa wyżej, w rozpatrywanej sprawie dochodzone jest wyłącznie roszczenie o odszkodowanie z tytułu rozwiązania umowy na czas określony, co uniemożliwia uwzględnienie regulacji prawnych dotyczących spraw, w których są lub mogą być rozpatrywane inne roszczenia alternatywne. Nie jest z tego powodu odpowiednie dla rozpatrywanego zagadnienia rozwiązanie przez Sąd Najwyższy zagadnienia powstałego w sprawie toczącej się na skutek odwołania od wypowiedzenia umowy o pracę na czas nieokreślony, w której rozpatrywane były żądania alternatywne o uznanie wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne oraz o odszkodowanie.

Należy zwrócić uwagę na zdecydowanie różny kontekst przepisów prawa, tych których dotyczy uchwała z dnia 7 sierpnia 2002 r., III PZP 15/02 i tych, które stanowią przedmiot rozpatrywanego zagadnienia prawnego. Powołana uchwała została podjęta w bardzo wyjątkowych okolicznościach, wynikających z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 29 maja 2002 r., P 1/01, którym Trybunał orzekł o niezgodności z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 1997 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. Nr 154, poz. 10131 ze zm.). Wobec uznania niezgodności powyższego rozporządzenia z Konstytucją, Sąd Najwyższy rozpatrujący w sprawie III PZP 15/02 zagadnienie prawne dotyczące § 14 ust. 1 pkt 1 tego rozporządzenia uznał niedopuszczalność stosowania przepisu niekonstytucyjnego. W konsekwencji, rozpatrywany wówczas problem wysokości wynagrodzenia

adwokata lub radcy prawnego w sprawie toczącej się na skutek odwołania od wypowiedzenia umowy o pracę na czas nieokreślony Sąd Najwyższy rozwiązał, jak w uchwale z dnia 7 sierpnia 2002 r., jedynie na zasadzie posiłkowego stosowania stawek wynagrodzenia określonych w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 1997 r. Zastrzegając, że uchwalona interpretacja może mieć znaczenie „w okresie przejściowym - do czasu wydania nowego rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokatów i radców prawnych”. Sąd Najwyższy opierał się na tym, że „stwierdzenie niezgodności z Konstytucją powyższego rozporządzenia stwarza sytuację, w której sąd nie musi stosować jego przepisów wprost, może zastosować je odpowiednio, po dokonaniu ich wykładni. Wykładnia ta może być - w odniesieniu do aktu prawnego stosowanego jedynie posiłkowo - bardziej swobodna niż w stosunku do aktu prawnego, którego konstytucyjności nie zakwestionowano”. To w specyficznej sytuacji sprawy III PZP 15/02 Sąd Najwyższy uznał za celowe oderwanie się od dosłownego brzmienia przepisów w stronę wykładni funkcjonalnej, celowościowej i systemowej.

W rozpoznawanej obecnie sprawie jej kontekst prawny jest zupełnie inny. W szczególności poddany wykładni przepis korzysta z domniemania zgodności z Konstytucją i nie ma żadnych podstaw do tylko posiłkowego jego stosowania, zamiast stosowania jego treści normatywnej jasno językowo wyrażonej. Wobec językowej jednoznaczności uregulowania odpada też potrzeba sięgnięcia do innych - poza językową - metod wykładni. Nie ma takiej potrzeby, gdyż wynik wykładni językowej nie pozostaje w sprzeczności z zasadami rozliczania kosztów procesu między stronami.

Wobec przedmiotu sprawy ograniczonego do roszczenia o odszkodowanie wystarczy zauważenie, iż nie tylko nie jest wyjątkowe ale raczej odpowiada zasadzie, że w sprawach o prawa majątkowe wysokość wynagrodzenia pełnomocnika jest określana w stosunku do wartości przedmiotu sprawy a nie jest określana opłatą stałą.

Nie ma natomiast racji Sąd Okręgowy, że w wyniku wykładni systemowej, poprzez zastosowanie § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. możliwe byłoby ustalenie opłaty za czynności radcy prawnego w sprawie o odszkodowanie według stawki minimalnej, określonej w § 11 ust. 1 pkt 1 tego rozporządzenia dla spraw o nawiązanie umowy o pracę, uznanie wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne, przywrócenie do pracy lub ustalenie sposobu ustania stosunku pracy.

Wynikający z § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości zakres władzy sądu do zasądzenia opłaty za czynności radcy prawnego z tytułu zastępstwa prawnego stosownie do rozważenia niezbędnego nakładu pracy pełnomocnika, a także charakteru sprawy i wkładu pełnomocnika w przyczynieniu się do jej wyjaśnienia i rozstrzygnięcia - nie obejmuje możliwości niezastosowania przepisów określających stawki minimalne. W każdym bowiem przypadku - co wynika z § 2 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. - „podstawą zasądzenia opłaty, o której mowa w ust. 1, stanowią stawki minimalne określone w rozdziałach 3-4 . Opłata ta nie może być wyższa niż sześciokrotna stawka minimalna ani przekraczać wartości przedmiotu sprawy”. Tylko zatem w oparciu o określone w rozporządzeniu stawki minimalne sąd może zasądzać opłaty za czynności radcy prawnego, korzystając przy tym z kompetencji, o której mowa w zacytowanym wyżej przepisie.

Mając na uwadze powyższe okoliczności Sąd Najwyższy podjął uchwałę o treści przytoczonej w sentencji.

=====